

**Pod'akovanie emeritnej profesorky, doc. PhDr. Etely Farkašovej, PhD.
za udelenie ocenenia Veľ'vyslankyňa humanizmu 2026**

Vážený pán predseda, vážení organizátori Dňa humanistov, vážení všetci prítomní,

nasledujúce riadky som písala v presvedčení, že ich čítanie v Banskej Bystrici budem dopĺňať drobnými poznámkami, pripomienkami, vsuvkami a odbočkami... choroba zmenila moje plány...

Priznám sa, že správa, že som sa stala nositeľkou ceny humanistov za rok 2026 bola pre mňa veľkým prekvapením a aj touto cestou sa chcem za ocenenie, ktoré vnímam ako veľkú česť a dôveru, poďakovať. Vzápätí, ako som dostala túto správu, som si položila otázku: naozaj spĺňam kritériá kladené na osoby reprezentujúce idey a praktiky humanizmu dnes, v 21. storočí? A vlastne, aké by mali byť tie kritériá? Milí mladí kolegovia a kolegyne, ktorí ste písali eseje na takúto tému, iste ste priniesli mnoho zaujímavých odpovedí a je mi ľúto, že si vaše práce nebudem môcť prečítať či aspoň prelistovať... Mňa moje úvahy priviedli k názoru, že popri tradičnom vymedzení náplne humanizmu ako obhajoby práva každej ľudskej bytosti na slobodu, dôstojný život, a, samozrejme, rovnosti, spravodlivosti... je v súčasnosti potrebné pridať dôraz na globálny (celosvetový) rozmer či už spravodlivosti, rovnosti alebo demokracie, a navyše, popri starostlivosti o dodržiavanie týchto a ďalších práv každého človeka je nevyhnutné presadzovať aj starostlivosť o planétu Zem ako o náš jediný domov, o záchranu čoraz ohrozovanejšieho životného prostredia pre ďalšie generácie... Tento – nazvime ho – environmentálny rozmer humanizmu pokladám dnes za veľmi významný...

Nemenej dôležitá ako starosť o životné prostredie, je však aj starosť o mierové podmienky života, teda o dosiahnutie mieru tam, kde absentuje a o jeho udržanie tam, kde už jestvuje. Je očividné, že v dnešnom svete rastie agresivita a takisto chuť vojnových štváčov podnecovať konflikty slúžiace ich záujmom. Zachvátila ich túžba mať viac či už územia, bohatstva, moci, a to za každú cenu, bez ohľadu na obeť, ktoré zväčša prinášajú iní, nevinní... Humanista sa preto dnes podľa mňa musí angažovať vo veci zachovania mieru, zjednocovať sa

v boji zaň... Existujú ešte mnohé ďalšie aspekty súčasného humanizmu, o ktorých ste iste písali napríklad vy v svojich esejach...

Esej – nedá mi nepristaviť sa pri nej čo len krátko. Mnohí ju pokladajú za kráľovský žáner a ja s nimi súhlasím, je mi čitateľsky i autorsky blízka, priťahuje ma napríklad tým, že predpokladá vyváženosť medzi racionálnou a emocionálnou rovinou textu, ale takisto medzi odbornou kompetenciou a estetickou príťažlivosťou, dokonca istou poetickosťou textu. Esej, ako vravia niektorí jej vyznávači, musí mať „krídla“ a ja dodávam, že ona krídla aj dáva tým, ktorí ju čítajú – a najmä tým, čo ich píšu...

Nesmiem zabudnúť na ďalší rozmer tohto žánru, a tým je prítomnosť subjektu v texte, esej na rozdiel od vedeckej štúdie reprezentuje osobný pohľad píšuceho subjektu na danú tému, jeho hodnotový register (etický, estetický a ďalší...), osobnú skúsenosť subjektu, jeho prežívanie danej problematiky... Práve týmito znakmi je esej čitateľsky príťažlivá aj pre väčší okruh záujemcov, a môže šíriť vybrané myšlienky, poznatky, postoje a pod. oveľa účinnejšie ako vedecká stať. Mne je blízka najmä filozofická esej, čo súvisí s mojou celoživotnou profesiou učiteľky filozofie a aj s osobnou inklináciou k filozofickému hlbaniu... Možno povedať, že je to dnes práve esej, ktorej sa darí sugestívnym spôsobom približovať niektoré filozofické idey širšej kultúrnej verejnosti, a tam, kde by akademicky písaná kniha nevzbudila záujem, môže zaujať práve esej. Tá akoby oživovala suchú akademickú filozofiu, podľa istého filozofa pôsobí esej pre filozofiu ako resisustačný prostriedok, ozdravuje ju alebo jej dáva nový život... Práve preto som pred rokmi na katedre zaviedla výberovku *Essej ako forma filozofovania* a študenti ju privítali so záujmom a radosťou...

Rozvíjať ľudskosť je v súčasnej technologicky orientovanej dobe, v dobe nastupujúcej umelej inteligencie veľmi dôležité, humanisti by ju mali chrániť a rozvíjať viac ako kedykoľvek predtým... a to je ďalší rozmer humanizmu, o ktorý treba podľa mňa v súčasnosti obzvlášť dbať...

Milí účastníci súťaže Jána Horárika o najlepšiu esej, prajem vám, aby vám písanie esejí prinášalo veľa radosti, a aby vaše eseje prinášali do každodenného života nové zaujímavé myšlienky, ktoré by posilňovali idey humanizmu. Ostatným prítomným prajem, aby im čitateľské zážitky z esejí skrášľovali a obohacovali život...

So srdečným pozdravom,

Etela Farkašová

12. 6. 2026